

Inanna/Ištar a Lilit, Inanna a Ereškigal
aneb kde hledat bipolární vzorec celosti archetypického ženství
Martina Lukášková
poznámky k připravované knize
díl I.

Inanna - kolorovaná

Ernst von Glasersfeld zavedl slovo *viable*, což znamená více nebo méně průchodný, schůdný. Místo výrazu „pravdivý“, používá výraz „průchodný“, to znamená nenarážející na to, co si druhý myslí, vedoucí k možnému porozumění.

Svémi texty chci přispět k pochopení magnetické síly Venuše, která je v astrologii alfou a omegou při využívání psychotopu člověka.

Vlečeš jářmo toho, co miluješ.

Sumersko-akkadské přísloví

Inanna a Lilit

Předobraz židovského mýtu o Lilitě (Izaiáš 34:14)¹, první ženě Adamově, nacházíme ve starověké Mezopotámii. Ve skupině démonů byl i pár – **mužský lilú a ženské lilítu a ardat-lilí**. Lilú straší v pusté a otevřené krajině a jsou zvláště nebezpeční pro těhotné ženy a malé děti. U *ardat-lilí* – panenská lilú můžeme nalézt povahu nešťastné nevěsty, neschopné sexuální činnosti. Je nebezpečná mladým mužům. Zobrazení – vlčice s ocasem štíra chystající se sežrat mladou dívku.

Sumeské slovo **lil** znamená **duch, přízrak, přelud, zjevení**, ale také **vítr**; proto bývají tato jména vykládána jako větrný muž – lilú, větrná žena-dívka – lilítu, ardat-lilí. **Nemají žádné obydlí a na člověka útočí v nočním čase**. Podle sumerské epické skladby *Bilgames*, v části Enkidu v podsvětí se démonka *Kisikil-lilla* zabydlela v kmeni stromu *chuluppu*, jež bohyně Inanna zasadila ve své zahradě a který později *Bilgames* (Gilgameš) na její žádost porazil a démonku zahnal do pustiny. Mladší sumersko-akkadská zaklínání líčí *ardat-lilí* jako ducha zemřelé neprovdané mladé ženy, která nemohla naplnit své poslání manželky a matky, jež bloudí světem, vniká do příbytků a hledá zde svou oběť, která by se stala jejím mužem, kterého nikdy neměla.

Encheduanna

Na tomto místě je třeba připomenout, že v době, kdy vznikla nám dochovaná epická skladba z rydla Encheduanny, její otec Sargon sjednotil území a kmeny pod svou vládou. Stal se prvním představitelem patriarchálního lidského uspořádání. Význam božstev byl pozměněn v souladu s politickými zájmy tohoto mocného muže – tedy s politickými zájmy jednoho člověka. Sargon poslechl hlas doby a chopil se příležitosti. Po Sargonovi se sjednocení území jedním vojevůdcem stává „tradiční“ hodnotou „velkých“ mužů.

Encheduanna byla neobyčejně odvážná, vzdělaná a nadaná žena, která se

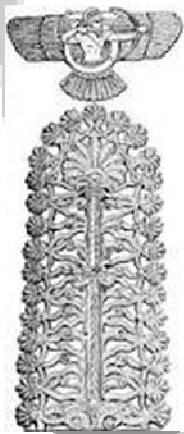
Disk s Encheduannou

šarantním způsobem zhostila nutnosti upevnit Sargonovu moc. Inanna představuje Akkad, bůh Nanna, jenž disponuje Měsícem, město Ur. Dcera Sargona byla dosazena na místo nejvyšší kněžky a stala se „chotí“ měsíčního boha Nanna. Bylo totiž třeba se vypořádat se vzbouřenci proti akkadské - Sargonově nadvládě. Vzbouřenců nebylo málo a jejich „předákem“ byl Luglan. Luglan byl trnem v oku panovníkově. Možné řešení, které přednesla Encheduanna a které z titulu velekněžky mohlo ovlivnit lid, bylo, že Inanna se nejprve prole s Ištarou a pak se stane dcerou Nanna (převezme vliv nad městem Ur), čím se elegantně omluví nadvláda nad městem a jižním Sumerem.

Imperiální nároky akkadské dynastie jsou upevněny.

Nastupuje nutnost vykázat „nepotřebné“ do ústraní a nezávislost bohyně si přeci jen pojistit – svatbou.

Strom Chuluppu

**Strom
Huluppu**

Zajímavou kapitolou je báseň o **Inanně a stromu Chuluppu**. Inanna zachrání strom (nikoli obyčejný, nýbrž strom kosmický, spojující nebe a zemi) a zasadí si ho do své zahrady, kde ho nechá růst, aby si později z jeho kmenu vyrobila věci nutné k posvátnému sňatku – z eufratského dubu si chce vyrobit trůn a lůžko. V kořenech stromu se však usadí had, démonka Lilítu a pták Anzu. Inanna žádá svého bratra, boha slunce Šamaše, ale ten vyhnat havěť odmítne. Pomůže jí až Gilgameš, který vyžene Anzu a Lilítu, zabije hada a strom pokácí. Tím pádem je možno z něj v klidu vyrobit předměty, které ve svatební den věnuje Inanna svému muži. Můžeme pozorovat, jak se Inanna/Ištar zbavuje své bezmezné a rozmanité moci (neprovdaná bohyně, podvolená jen nejvyššímu božstvu) a skládá ji do rukou muže, který se od té chvíle stává jejím vládcem, patronem města. Už to není ona, nezávislá bohyně, ale

muž. Její zahrada-lůno bylo zaneřáděné parazity, a bylo potřeba ho očistit a zároveň si onu nezávislou sexualitu podrobit. Společnost se vymezila, ideologie převahy zvítězila. Smrt stromu Chuluppu můžeme interpretovat jako smrt cyklického času a převahu času lineárního. (2000-1600 př. Kr.)

Inanna

Znak Inanny

*Pronikni tvrdě do mé pochvy
do vábničky, načrtnuté hvězdami Velkého vozu.
Zakotvi mou štíhlou nebeskou loď,
mou krásu, rostoucí jak srpek po novu.*

*Čekám jak neoraná poušť,
jak úhor na divoké kachny.
Můj vysoký pahorek touží být zaplavenou nivou,
pahorek mé pochvy je dokořán.*

Zpěv Inanny

Inanna bylo ženské božstvo sumerské kultury, které projevovalo svou vůli pomocí planety Venuše. Podobné ženské božstvo bylo uctíváno semitskými národy na sever od Sumeru v podobě Ištar (Kramer 1983). Inanna a Ištar se časem proluly. Inanna ztrácí na své rozmanitosti a nabývá podoby Ištar, bohyně lásky, války a sexu. V jejich spojení měl „prsty“ právě výše zmiňovaný politický tah Sargona Akkadského. Sjednotil území a do role hlavní kněžky jmenoval svou dceru Encheduannu. Díky ní máme hlavní básně o Inanně, neboť je to první známá básnička či spisovatelka v historii. Její básně pomohly v nové hierarchizaci božstev během období, kdy akkadština začala v Mezopotámii převažovat (2334-2154 př. Kr.).

Posvátné zvíře Inanny-Ištar byl lev, kterého bohyně dokázala ovládat. Měla blízko k ptákům, a tak k ní patří i sova. Byla patronkou ptáků jakožto tvorů schopných překračovat hranice, žijících mezi nebem a zemí – v hraniční situaci. Inanna byla schopná chovat se i jako muž – válčit i pít alkohol, a to v hojné míře. Bohyní „povolání“ byli i transvestiti a kastráti. Nebylo divu, neboť **její hlavní funkcí byly všechny možné hraniční situace, přechody a proměny**. Měla v sobě aspekt své sestry Ereškigal „Paní velké země“, bohyně podsvětí. Inanna se objevuje na hranici světla a tmy – ráno a večer (proto sova). Láska, vášně, touhy, boj, hněv, sex... mění člověka a ten pak překračuje hranice.

Inannu chápe badatelka Tikva Frymer-Kensky jako božský model pro role, které se nepovažují za společensky žádoucí. Inanna představuje nezdомácnělou ženu, která vyvolává strach ruku v ruce se svojí přitažlivostí. Sexualita je ve službách jejích cílů.

Právě její společenskou nežádoucnost, nezávislost a sexualitu bylo třeba postupně vypudit na nehostinné území pouště v podobě démonky lilitu, v židovském světě v podobě Lilit.

Pozor, často je obraz královny Inanny zaměňován za démonku Lilit.

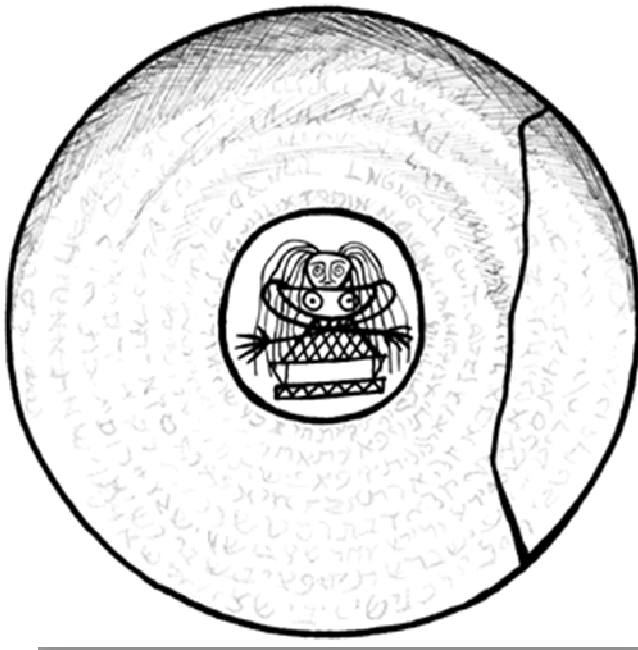

← Na obrázku vidíte Inannu/Ištar. Na hlavě má rohatou čelenku, znak velkého božstva, a v rukou drží symboly moci. Drápy na nohách odkazují k ptákům, sovy a lvi jsou jejími zvířaty.

Obr. Inanna sedí, pod nohama lev, palma a pták Anzu. Plešatý prosebník. →

Obrázek démonky lilí se dochoval až z doby, kdy semitské kmeny převzaly démonku Ardat-lilí – **Lilith**, kterou zobrazovaly na mísy sloužící ženám k zaklínání směřujícímu proti tomuto démonovi.

← Zaklínací mísa z Iráku s nástinem Lilith v centru, kolem magický text. **Lilítu je částečně oblečená, má dlouhé rozpuštěné vlasy, malá křídla a kotníky přivázané, k čemuž magická operace směřovala – spoutat lilítu.** Mísa z doby asi 600 př. Kr. Kresba S. Beaulieu, 1990

Nabízí se otázka: Proč spojovat Lilit s lunárním apogeem? Proč se držet kulturního šumu v interpretaci

tohoto bodu?

Ereškigal

Chceme-li hledat „temnou“ stránku ženství, Venuše, Inanny/Ištary, měli bychom se obrátit na její sestru-dvojče Ereškigal, královnu světa mrtvých.

*Opěvovat chci paní podsvětí, královnu lidí,
bez ustání chci opěvat paní podsvětí, královnu lidí.
Opěvat chci Ereškigal, paní podsvětí, královnu lidí,
bez ustání chci opěvat Ereškigal, paní podsvětí, královnu lidí.*

(Verze ze Sultantepe)

Ereškigal zastupuje dolní, podzemní svět, svět mrtvých, osamění, zvnitřnění, v ženském světě tendenci k sebezáchovné introverzi. Ereškigal je bohyně dávající a obdařující. V osamění rodí. *Z jejího lůna vychází nebeské světlo, mor a smrt. Je zdrojem vědomí probuzeného božskými světly i smrtelným strachem a bolestí. Symbolizuje základní pudovost odštěpenou od vědomí – touhu a agresi (S.B.Perera).* Jazykem psychoanalýzy Id. Panství Ereškigal je plné iracionality, lhostejnosti, strnulosti a mrazivosti. Je podložím pro proces transformace, ve kterém se v děsu a hrůze odehraje proměna smrtí, transformace, která otevře dveře nadosobním silám, dá povstat světlu hvězd. Ereškigal zosobňuje zákon, že všechen život končí smrtí. Zrod a zánik jdou ruku v ruce. Osamocená želí svých dětí, milenců a matek. Přesto či právě proto je její území místem obrody, potencionální oživující temnotou. Ereškigal v sobě umožňuje životodárné plynutí. Přes svou hrůzostrašnost je štědrá bohyně, umožňuje znovuzrození, je lůnem pro semeno. *Mrtvolná netečnost se mění v životodárné plynutí. Hrob počíná rodit, ze sténajícího nevědomí vzchází nový život (Jung, The Symbolic Life).*

Oko podsvětí

V řecké mytologii nacházíme obraz Ereškigal v Persefoně a jejím příběhu. J. Hillman píše: *„Persefonina zkušenost se objevuje u každého z nás v náhlých depresích, když máme pocit, že jsme zachyceni v nenávisti, chladu, otupělosti, že jsme taženi dolů pryč ze života silou, kterou nevidíme a již se chceme vyhnout, v rozrušení tlučeme kolem sebe a hledáme přirozené vysvětlení a obranu proti tomu, co se děje tak temně. Máme pocit, že jsme byli napadeni zesponu, znásilněni a pomýšlíme na smrt.“* Jak patrné, není temná strana Venuše-Ereškigal ničím, co bychom neznali.

Inanna - pečetní váleček

Inanna a Ereškigal – bohyně nebe a bohyně podzemí se spojují a tvoří dohromady bipolární vzorec celosti archetypického žensví.

Inanna, mladistvá bohyně lásky, války, vášně a všeho v horním světě, ztělesňuje životní energie v jejich nesmírné rozmanitosti, všechna spojení, ale hlavně všechny životní zvraty, mezní situace a vášnivé rozchody.

Ereškigal, bohyně temného, mrazivého dolního-podzemního světa, symbolizuje energii, jak dodává S.B. Perera, mnohdy potlačovanou, obracející se do nitra, k sebezáchovnému stažení, které potřebujeme k přežití. (Perera říká, že právě díky této energii si žena vystačí sama se sebou a dokáže přežívat bez pomoci druhých).

Inanna představuje aktivní stránku hodnotící funkce Venuše - sucho a teplo.

- **Vede k prosazení se ve vnějším světě, a to jak v podobě Jitřenky, tak v podobě Večernice.**

Ereškigal představuje pasivní stránku, nevědomou a tedy v mnohém ohledu hrůzostrašnou funkci Venuše - studeno a vlhko.

- **Vede k zmrazení, zmrtnění, ke stažení, nebo lépe k rozkladným procesům putrefakce, hnití, které se stává materií k znovuzrození, procitnutí vedoucímu k možnému novému uvědomění si toho, co nás vlastně láká a přitahuje.**

Dovolím si vypustit do světa hypotézu, která se mi nezdá příliš přitažená za vlasy, a sice že odraz Ereškigal můžeme spatřit v **Černých Madonách**, jež jsou spojovány se zemí a plodností. *Jejich zřetelná analogie s temnými zemními silami se v hermetickém symbolismu přímo vztahuje k okruhu **prvotní hmoty** (M. Stejskal).*

Březnická madona r.1396

Uvědomíme-li si, že Ereškigal je rodičí bohyní, z jejíhož lůna vycházejí hvězdy, může být pro nás zajímavá i jedna z teorií V. Polákové. „Pravděpodobná je teorie, že mariánská ikonografie v tomto aspektu navázala na zobrazení pohanských bohyň plodnosti, neboť křesťanství navázalo na starší vzory. Nejpřímější vliv na kult černých Madon měly tři bohyně, které jsou někdy zobrazovány s černou pletí, a sice Isis, Kybelé a Artemis (Diana). Jako černé byly občas zobrazovány také např. Démétér (Ceres) a Héra (Juno), ta se navíc prezentovala také trůnicí s jablkem a květinou.

Poznámky:

¹ Tam se budou potkávati spolu litá zvěř s nemilým ptactvem, a příšera jedna každá své druží se ozývati; tam toliko noční přeluda se usadí, a odpočinutí sobě nalezne.

Použitá literatura:

Jiří Prosecký – Slova do hlíny vepsaná-Mýty a legendy Babylonu, Academia 2010

Mýty staré Mezopotámie, Odeon 1977

F. Leicková – Mezopotámie – Počátky měst, BB art 2005

N. Qualls-Corbettová – Posvátná prostitutka, nakl. Tomáše Janečka 2004

S. Brinton Perera – Sestup k bohyni, nakl. Tomáše Janečka 2002

J. Black, A. Green – Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie, Volvox Globator 1999

J. Prosecký, B. Hruška, J. Součková, K. Břeňová – Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu, Libri 2003

M. Stejskal – Labyrint míst klatých – Eniment 2011

V. Poláková – Černé madony v Čechách, diplomová práce, Olomouc 2011

Kresby: S. Beaulieu